

Rimantas ŽELVYS

Vilniaus pedagoginis universitetas • Vilnius Pedagogical University

DOKTORANTŪROS STUDIJŲ KOKYBĖS SIEKINIAI IR PROGNOZUOJAMI REZULTATAI

GOALS OF QUALITY IN DOCTORAL STUDIES AND FORECASTED OUTCOMES

SANTRAUKA

Straipsnyje aptariama doktorantūros studijų kokybės užtikrinimo politika Lietuvoje ir prognozuojami galimi jos rezultatai. Švietimo kokybė teorinėje literatūroje paprastai apibūdinama kaip visuminis reiškiny, susidedantis iš pradinių sąlygų kokybės, proceso kokybės ir rezultatų kokybės. Mūsų atlikta dokumentų analizė rodo, kad Lietuvoje doktorantūros studijų kokybės užtikrinimo siekiama didinant reikalavimus pradinių sąlygų kokybei, o reikalavimai proceso bei rezultatų kokybei nekinta arba net šiek tiek mažėja. Tačiau Bolonijos proceso komunikatuose ir Europos universitetų asociacijos doktorantūros programų projekto išvadose akcentuojama priešinga tendencija – keliama didesni reikalavimai rezultatams ir doktorantūros studijų proceso kokybės gerinimui. Tad galima prognozuoti, kad dabartinė Lietuvos aukštojo mokslo politika iš esmės nepagerins doktorantūros studijų kokybės, o ilgainiui gali imti vis labiau disponuoti su Bolonijos proceso nuostatomis.

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ APIBRĖŽIMAI

- *Bolonijos procesas* – atsakingų už aukštąjį mokslą Europos šalių ministrų 1999 m. inicijuotas procesas, kurio metu siekiama sukurti vieningą Europos aukštojo mokslo erdvę.
- *Doktorantūros studijos* – trečiosios pakopos universitetinės studijos, skirtos mokslininkams ir disertacijoms rengti, bei moksliniams tyrimams plėtoti.
- *Švietimo kokybė* – sąlygų asmens saviugdai plėtoti ir kvalifikacijai įgyti švietimo sistemoje tinkamumas.

ĮVADAS

2006 m. kovo 31 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras pasirašė įsakymą „Dėl tarybų daktaro disertacijoms ginti narių, doktorantų mokslinių vadovų, konsultantų, disertacijų oponentų ir kitų mokslininkų, kurie nurodomi sąrašuose, siekiant įgyti doktorantūros teisę, kvalifikacinių reikalavimų patvirtinimo“. Minėtame įsakyme nurodoma, kad „visų mokslo sričių mokslininkai – tarybų daktaro disertacijoms ginti nariai, doktorantų moksliniai vadovai, konsultantai, disertacijų oponentai“.

ABSTRACT

The article discusses the quality assurance policy of doctoral studies implemented in Lithuania and its probable outcomes are forecasted. In scientific literature the quality of education is commonly defined as a holistic phenomenon composed of the quality of initial conditions, quality of process and quality of outputs. The accomplished document analysis indicates that the quality assurance of doctoral studies in Lithuania is pursued through increased requirements for the quality of initial conditions, whereas requirements for process and outputs quality do not change or even decrease. Meanwhile, the opposite trend – orientation towards outputs and quality improvement of doctoral study process is emphasized in *Bologna Process Communiqués* and in the conclusions of the doctoral programmes project worked out by the European University Association. Our analysis allows to forecast that higher education policy implemented currently in Lithuania will not improve the quality of doctoral studies essentially, eventually it can increasingly discord with Bologna Process provisions.

DEFINITIONS OF KEY WORDS

- *Bologna Process* – process initiated by the Ministers of European states in 1999 aimed at creating Common European Higher Education Area.
- *Doctoral studies* – the third stage of university studies involving training of researchers, research activity and writing a dissertation thesis.
- *Education quality* – relevance of conditions provided for a person's self-education and qualification to acquire in an education system.

INTRODUCTION

In March 31, 2006 the Minister of Education and Science of Lithuania signed an order "Confirmation of Qualification Requirements for Members of Board for Defence of Doctoral Dissertations, Doctoral Students' Scientific Supervisors, Consultants, Opponents of Dissertations and Other Researchers, who are Indicated in the Lists, Seeking the Right for Doctoral Studies". The order referred

tai – per pastaruosius penkerius metus iki paskyrimo į šias pareigas turi atitikti minimalius kvalifikacinius reikalavimus asmenims, siekiantiems dalyvauti konkurse eiti profesoriaus ar vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigas...“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK – 625, 2006-03-31 // *Žin.*, 2006, Nr. 39–1422). Taigi siekis užtikrinti doktorantūros studijų ir ginamų daktaro disertacijų kokybę pasiekė naują raidos etapą, nes nuo šiol visi doktorantūros proceso dalyviai privalo atitikti profesoriui ar vyriausiajam mokslo darbuotojui keliamus reikalavimus. Iki minėto dokumento pasirodymo analogiški reikalavimai, nurodyti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. birželio 24 d. įsakyme (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 879, 2003-06-23 // *Žin.*, 2003, Nr. 69–3146), buvo šiek tiek žemesni, o praėjusiame dešimtmetyje reikalavimai doktorantūros proceso dalyviams buvo dar žemesni negu dabar. Taigi reikalavimų karteilė nuolat keliama, o šįsyk ji pakelta tikrai gana aukštai. Ar toks žingsnis iš tiesų pagerins doktorantūros studijų kokybę ir kokias jo pasekmes galima prognozuoti? Tad tyrimo objektas – doktorantūros studijų kokybės užtikrinimo politika ir buvo apibrėžtas ieškant atsakymo į šį klausimą. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti galimą naujų reikalavimų doktorantūros proceso dalyviams poveikį doktorantūros studijų kokybei. Taikyti tyrimo metodai – teorinės literatūros analizė ir dokumentų analizė.

1 ŠVIETIMO KOKYBĖS SAMPRATA

Švietimo kokybės samprata nėra vienareikšmė. Nors teorinėje literatūroje galima aptikti įvairių švietimo kokybės apibrėžčių, dažniausiai ji laikoma visuminiu reiškinium, susidedančiu iš kelių pagrindinių komponentų. Pavyzdžiui, pasak McGinn ir Borden (1985), visuminė švietimo kokybę sudaro ne mažiau kaip penkios svarbios sudedamosios dalys:

- pradinė sąlygų kokybė;
- proceso kokybė;
- rezultatų kokybė;
- švietimo padarinių kokybė;
- pridėdamosi vertė (McGinn, Borden 1985).

Į panašius kokybinius pjūvius švietimą skaido, o po to analizuoja Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos švietimo ekspertai (OECD, 2004); analogišką analizės modelį yra pasirinkusi ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Pavyzdžiui, Švietimo ir mokslo ministerijos skelbiamose Lietuvos švietimo apžvalgose kokybės rodikliai skirstomi į tris pagrindines grupes. Kokybės rodikliai apibūdina švietimo sąlygas, švietimo procesus ir švietimo rezultatus (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2004). Vadi-

indicates that “researchers of all areas – members of doctoral dissertation Defence Board, scientific supervisors of PhD students, consultants, opponents of dissertations before being appointed for the position, have met minimal qualification requirements for persons seeking to participate in the competition to serve as professor or leading research fellow in five year period ...” (Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania, No. ISAK – 625, 2006-03-31 // *Zin.*, 2006, Nr. 39–1422). Thus, the aim to ensure the quality of doctoral studies and defended doctoral dissertations has reached its new phase of development, as since now all participants of doctoral process have to meet the requirements raised for professor or head researcher. Till the legislation of the above referred document analogous requirements, determined in the order of June 24, 2003 by the Minister of Education and Science of Lithuania were slightly lower (Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania, No. 879, 2003-06-23 // *Zin.*, 2003, Nr. 69–3146), and in the previous decade requirements for participants of doctoral process were notably lower. Thus, the requirement level has been constantly upraised and this time it has been increased definitely high. Will this action practically improve the quality of doctoral studies and what consequences is it possible to forecast? The research object – the quality assurance policy for doctoral studies – was identified searching for an answer to the question. The research aim is to reveal the possible impact of new requirements for participants of doctoral process on the quality of doctoral studies. The research method applied in the study is analysis of theoretical literature and documents.

1 CONCEPT OF QUALITY IN EDUCATION

The concept of education quality is not approached unambiguously. Although various descriptions of education quality can be tracked, the definition of education quality as a holistic phenomenon composed of several components is rather common. For example, as McGinn and Borden (1985) state, holistic quality of education is composed of not less than five essential components. They are:

- initial conditions quality;
- process quality;
- output quality;
- education output quality;
- value added (McGinn, Borden, 1985).

In similar qualitative layers education is analyzed by the experts of Organisation for Economic and Cooperation and Development (OECD, 2004); analogous model of analysis has been chosen by the Ministry of Education and Science of the Republic of Lithuania. For example, in reviews announced by the Ministry of Edu-

nasi, dėl ankščiau minėtų priežasčių būtų visiškai logiška ir nuoseklu ir doktorantūros studijų kokybę analizuoti remiantis minėtais trimis švietimo kokybės pjūviais.

2 DOKTORANTŪROS STUDIJS LIETUVOJE

Pažvelgus pastarųjų dešimtmečių doktorantūros studijų raidą, reikia pripažinti, kad dėmesio doktorantūros studijų rezultatų kokybei didėjimo nepastebėta. Atsisakius sovietiniais metais egzistavusios Vyriausiosios atestacinės komisijos (VAK) ir vėliau, pirmajame nepriklausomybės dešimtmetyje, įvestos Lietuvos mokslo tarybos priežiūros, apie daktaro disertacijos, kaip galutinio doktorantūros studijų rezultato, kokybę galutinį žodį taria universiteto rektoriaus įsakymu sudaryta gynimo taryba. Galima daryti prielaidą, kad griežtinant reikalavimus gynimo tarybos narių ir oponentų kvalifikacijai tuo pačiu galima netiesiogiai daryti įtaką ir ginamų disertacijų kokybei, tačiau šis ryšys toli gražu nėra akivaizdus. Gynimo proceso dalyviai iš esmės tik konstatuoja, ar disertacija tenkina tokio pobūdžio darbams keliamus reikalavimus, t. y. ar paisoma minimalių kokybės kriterijų. Kitas su rezultatų kokybe sietinas žingsnis – tai publikacijų, kuriose būtų atspindimas disertacijos turinys, reikalavimas. Pagal doktorantūros nuostatus doktorantas gali pateikti disertaciją ginti tik tuomet, kai turi „ne mažiau kaip du mokslinius straipsnius, paskelbtus recenzuojamuose periodiniuose mokslo leidiniuose, kuriuose pateikia svarbiausius savo tyrimų rezultatus“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 234, 2003-02-14 // *Žin.*, 2003, Nr. 17–739). Tačiau šis ryšys taip pat nėra tiesioginis – mokslinis straipsnis nebūtinai rodo aukštą pačios disertacijos kokybę, nors, tenka pripažinti, galėtų tapti tam tikru kokybės garantu.

Doktorantūros eigą reglamentuojančiuose nuostatuose kokių nors ypatingų reikalavimų doktorantūros studijų proceso kokybei nekeliami. Apie studijas nuostatuose parašyta tik tiek: „Doktorantūros studijas sudaro ne mažiau kaip 3 dalykai, kurių programas tvirtina institucijos mokslo krypties (šakos) doktorantūros komisija arba jungtinė komisija, jeigu doktorantūros teisė suteikta 2 institucijoms. Bendra doktorantūros studijų apimtis – ne mažiau kaip 20 kreditų. Kiekvieno dalyko studijos baigiamos egzaminu, kurio egzaminuotojų – ne mažiau kaip 2. Egzaminai vyksta doktorantų rengiančios institucijos doktorantūros reglamento nustatyta tvarka. Tarp egzaminuotojų gali būti doktoranto vadovas arba konsultantas“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 234, 2003-02-14 // *Žin.*, 2003, Nr. 17–739). Disertaciją galima ginti tada, kai doktorantas išlaiko visus doktorantūros studijų programme numatytų dalykų egzaminus. Kaip matome,

education and Science quality indicators are distinguished into three main groups. Quality indicators characterize education conditions, education processes and education outputs (The Ministry of Education and Science of Lithuania, 2004). Thus our opinion it would be logical and consistent with reference to the above mentioned reasons to discuss the quality of doctoral studies in line with the mentioned education quality layers.

2 DOCTORAL STUDIES IN LITHUANIA

The overview of the development of doctoral studies over the recent decades indicates no significant increase of attention. Since The Chief Certification Commission that had existed in the Soviet times was closed, in the first decade of independence introduced by the Lithuanian Science Council supervision according which the final decision concerning the quality assessment of doctoral dissertations as a final product of doctoral studies is made by the Defence Board, composed by order of a university rector. One can presume that raising the qualification requirements for members and opponents of a Defence Board can lead to the quality of defended dissertations and indirectly influence them; however, this relation is far from being apparent. The participants of a defence process just state, whether a dissertation meets the requirements specified for such work, i. e., whether minimal quality criteria are respected. Another step related to the quality of outputs is the requirement for publications that reflect the content of a dissertation thesis. Pursuant to dissertation regulations a doctoral student is allowed to defend his or her dissertation after the publication of “two research articles published in refereed journals where the main study results are presented” (The Government of the Republic of Lithuania, No. 234, 2003-02-14 // *Zin.*, 2003, Nr. 17–739). However, this relation is not direct either – a research article does not necessarily certify high quality of a dissertation; although it can serve as a certain guarantee for quality.

Regulations defining a doctoral course do not specify any special requirements for the quality of process of doctoral studies. The regulations, defining studies, only state that: “Doctoral studies are composed of not fewer than three subjects and their programmes are certified by the doctoral commission of a certain research area of an institution or a joint commission if a doctoral right is granted for two institutions. The general doctoral study load is 20 credits. The study of each subject is concluded by an examination with not fewer than 2 examiners. Examinations take place according to the regulation order of doctoral studies set by the institution preparing a doctoral student. One of the examiners may be a doctoral student’s supervisor or a consultant.” (The Government of the Re-

doktorantūros nuostatuose kokių nors konkrečių kokybės reikalavimų studijų programoms nėra pateikta. Bene vienintelis reikalavimas, kurį su išlygomis galėtume priskirti kokybės reikalavimų grupei – tai nurodymas, jog doktorantą turi egzaminuoti ne mažiau kaip du egzaminuotojai.

Doktorantų pažangumą kontroliuoja ir vertina doktorantūros komisijos. Neretai šių komisijų darbą atlieka katedros arba kiti panašūs padaliniai: „Doktorantūros teisę turinti institucija sudaro mokslo krypties (šakos) doktorantūros komisiją (toliau vadinama – doktorantūros komisija, komisija), kuri teikia išvadas dėl doktorantūros studijų, mokslinių tyrimų, jų rezultatų skelbimo ir daktaro disertacijos rengimo programų ir jų vykdymo, atestuoja doktorantus, vykdo kitas institucijos doktorantūros reglamento numatytas funkcijas. Universiteto, kuriam vienam suteikta doktorantūros teisė, doktorantūros komisijos funkcijas gali atlikti katedra ar mokslo padalinys“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 897, 2002-06-14 // *Žin.*, 2002, Nr. 60–2469). Taigi komisijos priima sprendimus dėl doktorantų pažangumo, kasmet juos atestuoja, taip pat nusprendžia, kada disertacija jau parengta ginti. Konkrečių kokybės reikalavimų komisijos darbui doktorantūros nuostatuose taip pat nėra; apie doktorantūros programų vykdymą komisijos sprendžia pagal savo vidinius kokybės vertinimo kriterijus.

Pradinių sąlygų kokybei skiriama nepalyginamai daugiau dėmesio. Egzistuoja griežti kokybės reikalavimai doktorantūros teisei įgyti, doktorantūros komisijoms bei gynimo taryboms sudaryti, kandidatams į doktorantūros studijas atrinkti ir kt. Pavyzdžiui, siekdama įgyti doktorantūros teisę norimoje srityje ar šakoje, universitetinė aukštoji mokykla turi pereiti bent dvi ekspertizes – Studijų kokybės vertinimo centro (SKVC) ir Lietuvos mokslo tarybos (LMT). SKVC ekspertai vertina mokslo lygį toje srityje, kurioje prašoma doktorantūros teisės. Vertinamas mokslinių publikacijų skaičius bei jų kitimo dinamika, publikacijų skaičiaus ir toje srityje dirbančių universitetinės aukštosios mokyklos mokslininkų skaičiaus santykis, kiti parametrai. LMT savo ruožtu nustato, ar universitetinės aukštosios mokyklos turi pakankamai mokslininkų, atitinkančių kvalifikacinius reikalavimus, kurie leistų jiems dalyvauti doktorantūros procese. Ir šiaip jau gana sudėtingą procedūrą pasunkina dar ir tai, kad SKVC vertina mokslingumo lygį vien mokslo srityje, o doktorantūros teisė gali būti suteikta tiek visoje toje mokslo srityje, tiek ir vienoje ar keliuose tos srities šakose. Turbūt aukštojo mokslo politikos formuotojai mano, jog griežti ir sudėtingi pradinių sąlygų kokybės reikalavimai patys savaime turi užtikrinti tiek proceso, tiek ir rezultatų kokybę.

public of Lithuania, No. 234, 2003-02-14 // *Zin.*, 2003, Nr. 17–739). Having passed all exams defined by the doctoral study programme a PhD student is admitted to defend a dissertation. It is obvious that there are no special quality requirements for study programmes determined by the doctoral study regulations. The only requirement which could be attributed with certain limitations to a group of quality requirements is a reference that not fewer than two examiners have to examine a doctoral student.

PhD students' progress is observed and assessed by the doctoral study commissions. Such functions are commonly carried out by departments or similar subdivisions: "An institution having the right for doctoral studies institutes a doctoral study commission of a certain research area (further referred to as doctoral commission) which presents conclusions concerning doctoral studies, research activities, their results and preparation of doctoral training programmes and their implementation, assesses PhD students, carry out other institutional functions defined by the doctoral study regulations. If a university is granted a unique right for doctoral studies, a department or research subdivision of that university can perform the functions of a doctoral study commission" (The Government of the Republic of Lithuania, No. 234, 2003-02-14 // *Zin.*, 2003, Nr. 17–739). Thus, a commission makes decisions concerning doctoral students' progress, assesses them annually and also decides upon the date of dissertation defence. The regulations of doctoral studies do not indicate any special quality requirements set for a commission's work; commissions make decisions upon accomplishments of doctoral programmes based on their internal quality assessment criteria.

On the other hand a lot more attention is being paid for the quality of initial conditions. There are strict quality requirements for being granted the right for doctoral studies, doctoral commissions and composition of defence boards, selection of candidates for doctoral studies and etc. For example, a university type higher education institution seeking to be awarded the right for doctoral studies in a desirable area or branch has to overcome at least two examinations (expertise examinations) – by Lithuanian Centre for Quality Assessment in Higher Education and Lithuanian Science Council. The experts from the Centre for Quality Assessment in Higher Education evaluate research level of the area, in which doctoral studies are requested. The number of research publications and their dynamics of change, the proportion of a number of publications to the number of university researchers working in the area are assessed as well as other parameters. In turn the Lithuanian Science Council assesses whether universities have enough researchers with qualifications meeting the requirements that would allow them to participate in the doctoral process. Fairly complex procedure is complicated by the fact that the Centre for Quality Assessment in Higher Education assesses research level only

3 DOKTORANTŪROS STUDIJŲ SITUACIJĄ APIBŪDINANTYS KIEKYBINIAI RODIKLIAI

Analizę vertėtų pradėti nuo kai kurių kiekybinių doktorantūros studijų rodiklių nusakančių doktorantūros studijų situaciją. Ko gero, vienas iš aktualiausių klausimų – ar pakankami materialiniai svertai, galintys paskatinti geriausius studentus tęsti studijas doktorantūroje, t. y. kaip šia prasme užtikrinama pradinė sąlygų kokybė? Statistikos departamento duomenimis (2007) darbo užmokestis neatskaidant mokesčių (bruto) šalies valstybiniame sektoriuje 2006 metų IV ketvirtyje buvo 1 802,0 Lt, o valstybės tarnautojų užmokestis – 2089,6 Lt. Vyriausybės nutarime „Dėl mokslo ir studijų institucijų mokslo darbuotojų ir pedagogų darbo apmokėjimo“ nurodytos lektoriaus, mokslo darbuotojo, tyrinėtojo atlyginimų ribos (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 828, 2003-06-25 // *Žin.*, Nr. 61–2808). Pritaikius atitinkamus koeficientus, tos ribos svyruoja nuo 861,75 Lt iki 1666,5 Lt. Praktiniai pavyzdžiai rodo, kad maksimalus koeficientas taikomas retai. Pavyzdžiui, prestižiškiausiu laikomo Vilniaus universiteto lektoriaus, mokslo darbuotojo, turinčio daktaro laipsnį, atlyginimas – 1445 Lt (Informacinis biuletenis. Vilniaus universiteto administracijos ir Senato leidinys, 2003). Kaip matome, tai kiek mažiau už bendrą šalies darbo užmokesčio valstybiniame sektoriuje vidurkį ir gerokai mažiau už tarnautojų atlyginimo vidurkį. Nuo 2007 m. liepos 1 d. mokslo darbuotojų ir dėstytojų darbo užmokestį planuojama padidinti vidutiniškai 20 proc., tačiau vien tik per 2006 metus vidutinis darbo užmokestis valstybės sektoriuje išaugo 17,5 proc. (Statistikos departamentas, 2007). Ar daug gabių magistrantų, žinodami apie tokią perspektyvą, pasirinks mokslininko karjerą ir stos į doktorantūrą? Juk ne tokia jau maža dalis dirbančių studentų gauna didesnę atlyginimą nei tas, kurio jie galėtų tikėtis apsigynę daktaro disertaciją ir pasilikę dirbti mokslo ir studijų institucijose. Taigi į doktorantūrą daugelyje mokslo sričių stoja ne tiek jau daug studentų, o stojantieji paprastai ne visada yra patys gabiausi tyrėjai. Vadinasi, aukštųjų mokyklų pasirinkimo galimybės gana ribotos. Neverta stebėtis, kad palyginti nemaža dalis studentų vėliau nebaigia doktorantūros studijų arba nepajėgia parašyti ir apginti daktaro disertacijos.

Aptarę materialinius stimulus, kurie turėtų skatinti gabius studentus rinktis doktorantūros studijas, pabandykime įvertinti potencialių doktorantų mokslinių darbų vadovų situaciją. Per pastarąjį dešimtmetį aukštajam mokslui Lietuvoje iš elitinio tapus masiniu reiškiniu, keitėsi tiek universitetinių aukštųjų mokyklų dėstytojų darbo pobūdis, tiek ir apimtys. Pavyzdžiui, per dešimtmetį (nuo 1995/1996 mokslo metų iki 2005/2006 mokslo metų) studentų skaičius universitetinėse aukštosiose mokyklose išaugo 2,6 karto – nuo 54 tūkst. iki 142 tūkst.

in the area of science, whereas the right for doctoral studies can be granted in the whole science area as well as in one or several branches of this area. Presumably, higher education policy makers consider that strict and complex quality requirements for initial conditions in themselves must guarantee the quality of both a process and results?

3 QUANTITATIVE INDICATORS CHARACTERIZING SITUATION OF DOCTORAL STUDIES

Let the analysis start from some quantitative indicators that characterize the situation of doctoral studies. One of the talking points is sufficiency of material levers that could attract the best students to continue their studies at doctoral level, e.g. how the quality of initial conditions in that sense is guaranteed? According to the data presented by the Department of Statistics (2007), gross remuneration in the public sector for the period of the last quarter of 2006 was 1 802,0 Lt and remuneration for public servants' work was 2089,6 Lt. A lecturer's, scientific researcher's and researcher's salary limits are laid down in the Government order "On Science and Education Institutions Researchers and Pedagogues Remuneration" (The Government of the Republic of Lithuania, No. 828, 2003-06-25 // *Zin.*, Nr. 61–2808). Upon the application of corresponding coefficients these limits fluctuate between 861,75 Lt and 1666,5 Lt. Practical examples indicate that a maximum coefficient is rarely applied. For example, the salary of a lecturer, scientific researcher, awarded a doctor's degree in Vilnius University, considered to be the most prestigious, is 1445 Lt (Information Bulletin; the publication of Vilnius University Administration and Senate, 2003). As it is apparent, the salary is slightly lower than the general national average remuneration in the public sector. It has been scheduled to raise lecturers and researchers wage up to 20 percent on the average from 1 July, 2007, despite the increase of the average wage in the public sector by 17,5 percent during 2006 (Department of Statistics, 2007). Being aware of such perspective will many talented Master's students choose a researcher's career and take up doctoral studies? A fair part of students working at present get a higher salary than they could expect after the defence of a doctoral dissertation and remaining to work in a research or educational institution. Thus, not so many students take up doctoral studies in many research areas and a considerable part of entrants are far from being the most gifted researchers. In other words, higher education institutions have a limited choice in this sense. It is no wonder that comparatively a fair part of students do not finish doctoral studies or they are not able to write and defend their dissertation thesis.

Jeigu 1995/1996 mokslo metais vienam universiteto dėstytojui vidutiniškai tekėjo 6 studentai, tai 2005/2006 mokslo metais – jau 15 studentų. Jei skaičiuotume tik pagrindinėse pareigose dirbusius dėstytojus, tai 1995/96 mokslo metais vienam universiteto dėstytojui vidutiniškai tekėjo 8 studentai, o 2005/2006 mokslo metais – 22 studentai. Vien tik per pastaruosius penkerius metus universitetinių aukštųjų mokyklų studentų skaičius padidėjo 1,5 karto, o doktorantų – 1,4 karto (Statistikos departamentas, 2006). Nors nuo 1995/1996 mokslo metų iki 2000/2001 mokslo metų mokslo laipsnius ir vardus turinčių universitetinių aukštųjų mokyklų dėstytojų skaičius didėjo, per pastaruosius penkerius metus visų kategorijų universitetinių aukštųjų mokyklų darbuotojų skaičius yra šiek tiek sumažėjęs. Pagausėjo tik nepagrindinėse pareigose dirbančių dėstytojų (1 lentelė).

Per penkerius metus apie 2 proc. sumažėjo bendras dėstytojų skaičius, 0,25 proc. – daktarų, 7 proc. – habilituotų daktarų, net 20 proc. – docentų ir 2 proc. – profesorių. Taigi studentų skaičius per penketį išaugo pusantro karto, o dėstytojų šiek tiek sumažėjo. Suprantama, kad moksliniam darbui ir vadovavimui doktorantams lieka gerokai mažiau laiko. Didėjantis nepagrindinėse pareigose dirbančių dėstytojų skaičius teigiamų pokyčių taip pat nerodo, nes dėstytojai savo mokslinę veiklą paprastai koncentruoja ir doktorantams vadovauja savo pagrindinėse darbovietėse. Kadangi pagal minėtąjį Švietimo ir mokslo ministro įsakymą visi doktorantūros proceso dalyviai turės tenkinti profesoriams keliamus reikalavimus, mus labiausiai domina profesorių ir doktorantų santykis universitetinėse aukštosiose mokyklose. Statistikos departamentas (2006) pateikia tokius duomenis apie profesorių ir doktorantų universitetinėse aukštosiose mokyklose skaičių (2 lentelė).

After discussion of material incentives, motivating talented students to choose doctoral studies, we will endeavor to assess the situation related to potential supervisors of doctoral students' research. During the last decade, when higher education in Lithuania from being elitist was turning into a mass phenomenon, the character of academic staff that work in universities was changing together with its scope. For example, the number of students during the decade, from the academic year 1995/1996 till the academic year 2005/2006 increased by 2,6 times – from 54.000 to 142,000 students. In the academic year 1995/1996 6 students were assigned to one university teacher on the average, whereas in the academic year 2005/2006 there were 15 students per university teacher already. In 1995/1996 eight students were assigned to one university teacher, if only full time academic staff were counted, whereas in 2005/2006 there were 22 students. In the past five years the number of students in university type higher education institutions increased by 1,5 times and doctoral students – by 1,4 times (Department of Statistics, 2006). Although university staff having academic degrees and titles had been considerably increasing during the school year period from 1995/1996 to 2000/2001, the rate of academic staff of all categories has slightly decreased in the recent five years. Conversely, the number of university teachers working part-time in university has grown up (Table 1).

Over the last five years period the total number of teachers has decreased by 2 percent, 0,25 – of doctors, 7 percent of doctors habilitatus, almost 20 percent of associate professors, and 2 percent of professors. Thus, the rate of students in five years period has increased by 1.5 times and the rate of university teachers has slightly decreased. Naturally, there is less time left for research and supervision

1 lentelė. Universitetinių aukštųjų mokyklų dėstytojų kontingento pokyčiai 1995–2005 metais
Table 1. Changes of university higher schools teachers contingent in years 1995–2005

METAI / YEAR	1995/1996	2000/2001	2005/2006
Universitetinių aukštųjų mokyklų dėstytojai / University teachers	6 560	6 551	6 408
Iš jų: / Among them:			
Daktarai / Doctors	2 759	3 183	3 175
Habilituoti daktarai / Doctors Habilitatus	502	567	527
Docentai / Associate professors	2 150	2 548	2 051
Profesoriai / Professors	434	624	612
Nepagrindinėse pareigose dirbantys dėstytojai / Part-time university teachers	2 108	2 457	2 994

2 lentelė. Profesorių ir doktorantų santykis universitetinėse aukštosiose mokyklose
Table 2. Proportion of professors and doctoral students at university type higher schools

METAI / YEAR	1995/1996	2000/2001	2005/2006
Doktorantai / Doctoral students	1 073	2 057	2 878
Profesoriai / Professors	434	624	612
Santykis / Proportion	2,5	3,3	4,7

Taigi vienam profesorui 1995 m. vidutiniškai teko 2,5, 2000 m. – 3,3, o 2005 m. – 4,7 doktoranto. Tiesa, ši santykį galėtų šiek tiek pakeisti profesorui keliamus kvalifikacinius reikalavimus tenkinantys docentai bei vyriausieji mokslo darbuotojai, tačiau vargu ar dėl to statistiniai duomenys labai pasikeistų. Vadovaujantis šiuo nutarimu, vienam statistiniam profesorui tektų vadovauti maždaug penkiems doktorantams. Deja, skirtingose mokslo srityse professoriai nėra pasiskirstę tolygiai, todėl atsirastų tokių sričių, kur vienam profesorui tenkantis doktorantų skaičius bus dar didesnis. Tačiau kaipgi tuomet universitetinės aukštosios mokyklos sugebės laikytis Vyriausybės nutarimo, kuriame nurodoma, kad doktoranto vadovas vienu metu gali vadovauti ne daugiau kaip 5 doktorantams (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 897, 2001-07-11 // *Žin.*, 2001, Nr. 63–2281).

Atsižvelgus į šiuos doktorantūros studijų Lietuvoje kiekybinius rodiklius, galima būtų prognozuoti tokį tolesnės doktorantūros raidos scenarijų. Profesoriaus kvalifikacinius reikalavimus atitinkantys dėstytojai, kurių Lietuvos aukštosiose mokyklose tik kiek daugiau kaip pusė tūkstančio, turės atlaikyti ne tik kasmet didėjantį paskaitų krūvį ir sparčiai augančią projektų darbo našumą. Jie taip pat turės pateikti profesoriaus kvalifikacinius reikalavimus atitinkančius mokslinius darbus bei sugebėti tuo pačiu metu vadovauti beveik trimis tūkstančiams doktorantų, oponuoti jų disertacijas, dalyvauti gynimo tarybų darbe. Sunku įsivaizduoti, kad turint tokį darbo krūvį galima kokybiškai vadovauti disertacijoms. Darbo vadovų dėmesio stoka doktorantai skundžiasi net ir tose šalyse, kuriose vadovų krūvis daug mažesnis. Gal vienas iš problemos sprendimo kelių būtų doktorantų skaičiaus mažinimas? Sumažindami doktorantų skaičių, sumenkintume universitetinių aukštųjų mokyklų galimybę atnaujinti savo mokslinį ir pedagoginį personalą. Kitaip tariant, kirstume tą šaką, ant kurios visi sėdime, nes neatnaujinę aukštųjų mokyklų personalo netrukus dėl kartų kaitos nebeturėsime ir tų šešių šimtų doktorantams šiuo metu dar galinčių vadovauti profesorių.

4 DOKTORANTŪROS STUDIJŲ KOKYBĖ IR BOLONIJOS PROCESAS

Kaip doktorantūros studijų kokybė užtikrinama kitose šalyse? Dėl istorinių ir kultūrinių sąsajų mus bene labiausiai turėtų dominti kitų Europos šalių patirtis. Šalyse Europos Sąjungos narėse egzistuoja įvairūs doktorantūros studijų modeliai, o doktorantams, jų vadovams ir doktorantūros studijas organizuojančioms institucijoms keliami reikalavimai taip pat nėra vienodi. Gerinti studijų kokybę ir tarpusavio suderinamumą, taip pat ir

of doctoral students. Increasing number of teachers working part-time at university do not inspire with optimism: university teachers generally concentrate their research activity and supervise their PhD students in the institution where they have full-time activity. According to the above mentioned order passed by Minister of Education and Science all participants of doctoral process will have to meet the requirements set for professors, therefore, we are most interested in the proportion between professors and doctoral students at universities. The Department of Statistics of Lithuania (2006) presents such data about the rates of professors and PhD candidates at university type higher education institution (Table 2).

Thus, there were 2,5 doctoral students per professor in 1995, 3,3 – in 2000 and 4,7 in 2005. As a matter of fact this proportion could be changed by associate professors and head scientific researchers fulfilling the requirements set for professors, but it is unlikely that this could make any significant corrections. Therefore, in accordance with this resolution, one statistical professor will have to supervise five doctoral students. Regrettably professors are not distributed evenly by different research areas and, inevitably there will be areas where the number of doctoral students falling on one professor will be higher. Thus, how will universities manage to follow the Government resolution, which indicates that a supervisor of a doctoral student can supervise not more than five doctoral students (The Government of the Republic of Lithuania, No. 897, 2001-07-11 // *Zin.*, 2001, Nr. 63–2281)?

With regard to the indicators of doctoral studies in Lithuania it would be possible to envisage a subsequent scenario of doctoral studies development. University teachers qualifying professors' (whose number in Lithuanian higher schools reaches slightly over fifty) requirements, will have to stand an increasing year by year workload of lecturing, and rapidly expanding burden of project work. They will also have to demonstrate research productivity, corresponding to the professors' qualifications and contrive to supervise simultaneously nearly three thousand of doctoral students, to act as opponents of their dissertations and participate in the Defence Board activity. It is difficult to envisage the quality in supervision of dissertations having such workload. Even in countries where supervisors have much lower teaching load PhD students complain about the lack of supervisors' attention. Perhaps, searching for a way out, we should start reducing the number of PhD students? By reducing the number of PhD students we would deprive higher education institutions of the opportunities to renew their research-pedagogic staff. In other words, then we would kill the goose that lay the golden eggs, as without renewal of higher education institutions teaching staff, we will soon not afford for these six hundred professors, who are currently qualified to supervise PhD students.

trečiosios pakopos, t. y. doktorantūros studijų, yra vienas iš Bolonijos proceso tikslų. *Bolonijos deklaraciją* 1999 metais pasirašė 29 Europos šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą. Šiuo metu Bolonijos procese dalyvauja 45 valstybės. Tai ne tik Europos Sąjungos narės, bet ir kitos šio žemyno valstybės. Šių šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, periodiškai susitinka aptarti Bolonijos proceso eigą. Jeigu Prahos (2001) susitikimo metu apie doktorantūros studijas beveik nediskutuota, tai jau Berlyne įvykusio susitikimo komunikate (2003) už aukštąjį mokslą atsakingi Bolonijos procese dalyvaujančių šalių ministrai sutarė „didinti mobilumą doktorantūros studijų ir studijų po doktorantūros lygmenyse ir skatinti suinteresuotas institucijas plėtoti bendradarbiavimą doktorantūros studijų ir jaunų mokslininkų rengimo srityse“ (*Berlyno komunikatas*, 2003, p. 7). Dar išsamiau apie doktorantūros studijas kalbama Bergene vykusio susitikimo komunikate (2005). Šiame komunikate yra keletas itin svarbių teiginių dėl doktorantūros studijų kokybės gerinimo. Pavyzdžiui, komunikate ministrai teigia, kad doktorantūros kvalifikacijos turi būti visiškai suderintos su vieninga Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sistema, kur taikomas į rezultatus orientuotas mokymas. Ministrai ragina „siekti padidinti bendrą doktorantūros studentų, besirenkančių mokslininko karjerą Europos aukštojo mokslo erdvėje, skaičių“ (*Bergeno komunikatas*, 2005, p. 4) ir įspėja, kad „reikia vengti per didelio doktorantūrų programų kontroliavimo“ (*Bergeno komunikatas*, 2005, p. 4). Jie taip pat įpareigoja „Bolonijos proceso grupę kartu su Europos universitetų asociacija bei kitais suinteresuotais partneriais paruošti pranešimą apie tolesnį pagrindinių doktorantūros programų principų plėtojimą, kuris būtų pristatytas ministrams 2007 metais“ (*Bergeno komunikatas*, 2005, p. 4).

Taigi ministrų nuomone, Europos universitetų asociacija turėtų tapti svarbiausia už doktorantūros studijų plėtotę Europoje atsakinga institucija. Kokio požiūrio į doktorantūros studijų kokybę laikosi Europos universitetų asociacija? Šį požiūrį atskleidžia Europos universitetų asociacijos inicijuoto Doktorantūros programų projekto preliminaros išvados, paskelbtos Zolcburgo seminare 2005 metų vasario mėnesį, baigiamasis pranešimas „Doktorantūros programos Europos žinių visuomenei“, perskaitytas 2005 metų spalio mėnesį (European University Association, 2005). Šiame pranešime pažymima, kad „doktorantūros studijų kokybė didele dalimi priklauso nuo vadovavimo doktorantams“ (European University Association, 2005 p. 21), tačiau akcentuojamas ne tiek vadovų formalus statusas, kiek jų pasirengimas vadovauti doktorantams. Pranešimo autoriai konstatuoja, kad daugelyje Europos šalių doktorantams vadovauja tik mokslininkai, užimantys nuolatinės pareigos universitete, turintys daktaro laipsnį ir docento arba profesoriaus vardą. Tačiau, jų manymu, vadovams

4

QUALITY OF DOCTORAL STUDIES AND BOLOGNA PROCESS

How the quality of doctoral studies is guaranteed in other countries? Due to historical and cultural reasons we should be mostly interested in the experience of other European countries. European Union (EU) member states enjoy the variety of doctoral study models; qualifying requirements for PhD candidates, their supervisors and institutions involved in organizing doctoral studies are not uniform either. One of the Bologna Process objectives is to improve the quality of studies and their compatibility, the third stage, that is, doctoral studies included. 29 European Ministers responsible for higher education signed the *Bologna Declaration* in 1999. At present 45 countries participate in Bologna Process – the EU member states together with other countries. The Ministers of these countries responsible for higher education meet on regular basis to evaluate the course of Bologna Process. If in Prague meeting (2001) doctoral studies were practically not discussed, then in Berlin meeting Communiqué (2003) the Ministers responsible for higher education of the countries participating in Bologna Process, agreed upon „increased mobility at the doctoral and postdoctoral levels and encourage the institutions concerned to increase their cooperation in doctoral studies and the training of young researchers.“ (*Berlin Communiqué*, 2003, p. 7). The Ministers expressed their ideas concerning doctoral studies even more properly in *Bergen Communiqué* (2005). In this Communiqué there are several statements of key importance dedicated to quality improvement of doctoral studies. For example, in the Communiqué the Ministers claim that doctoral level qualifications need to be fully aligned with European Higher Education Area overarching framework for qualifications using the outcomes-based approach. The Ministers encourage „we need to achieve an overall increase in the numbers of doctoral candidates taking up research career within the European Higher Education Area“ (*Bergen Communiqué*, 2005, p. 4) and warn „over-regulation of doctoral programmes must be avoided“ (*Bergen Communiqué*, 2005, p. 4). The Ministers commit „the Bologna Process group together with the European University Association (EUA) and other stakeholders to work out a report on further development of key principles for doctoral programmes presented for the Ministers in 2007“ (*Bergen Communiqué*, 2005, p. 4).

Thus, in the Ministers' view the European University Association should become the central institution responsible for development of doctoral studies in Europe. What approach does the European University Association towards the doctoral study quality hold? This approach is identified in the preliminary conclusions of the draft paper on Doctoral programmes initiated by the EUA an-

būtina įvesti privalomą mokymą, kaip doktorantams vadovauti. Į doktorantūros studijų proceso kokybę orientuota ir rekomendacija, kurioje siūloma kas pusmetį arba metus apie doktoranto padarytą pažangą pranešti doktorantūros studijų komitetui.

Nors daugelyje Europos šalių maksimalus doktorantų skaičius vienam vadovui nėra nustatytas, vidutiniškai vienas vadovas vadovauja 4–6 doktorantams. Bene didžiausią dėmesį pranešimo autoriai skiria rezultatų kokybei. Jie nurodo, kad prieš gindamas disertaciją doktorantas turi būti paskelbęs straipsnių referuojamuose mokslo žurnaluose (beje, anaip tol nenurodoma, kad tai privalo būti MII sąraše arba tarptautinėse duomenų bazėse esantys žurnalai). Įvairiose šalyse reikalaujama nuo vienos iki penkių publikacijų. Disertaciją recenzuoja du arba trys recenzentai. Pranešimo autoriai siūlo, kad bent vienas komiteto narys būtų iš kitos šalies. Nors tai brangiau kainuoja, tačiau, autorių manymu, padeda pagerinti disertacijų kokybę. Kiti kokybės gerinimo veiksniai – tarptautinis doktorantų mobilumas ir jungtinė doktorantūra. Diskutuojama, nors ir su tam tikra abejojne, ir dėl „Europos daktaro“ laipsnio įvedimo.

Kaip matome, Europos universitetų asociacija doktorantūros kokybės gerinimą labiausiai sieja su proceso kokybės (vadovų rengimas, periodinės pasiektos pažangos ataskaitos, tarptautinis mobilumas ir jungtinė doktorantūra) ir rezultatų kokybės (mokslinės publikacijos, disertacijų recenzentai iš kitų šalių, kitų šalių mokslininkų įtraukimas į gynimo komitetus) veiksniais.

Panašu, kad 2005 m. *Bergeno komunikato* nuostatos „orientuotis į rezultatus“ ir „vengti pernelyg detalaus reglamentavimo“ nepadarė jokios įtakos Lietuvos švietimo politikai doktorantūros studijų srityje. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras pasirašė ir *Bergeno komunikatą*, ir straipsnio pradžioje minėtus kvalifikacinius reikalavimus. Blieka spėlioti, ar pakeis tokią poziciją Europos universitetų asociacijos nuomonė ir jau įvykusio Londono (2007) susitikimo sprendimai.

IŠVADOS

1. Siekdami užtikrinti doktorantūros studijų kokybę, Lietuvos aukštojo mokslo politikai nuolat griežtina reikalavimus pradinį sąlygų kokybei, tačiau dėmesys proceso ir rezultatų kokybei lieka nepakitęs arba net šiek tiek silpnėja.

2. Dėl finansinių, demografinių ir kitų veiksnių doktorantūros studijas renkasi mažiau talentingų studentų, o mokslininkams – potencialiems doktorantūros proceso dalyviams – darbo krūvis nuolat didėja. Todėl švietimo politikai, keldami aukštesnius reikalavimus pradinį sąlygų kokybei ir apribodami mokslininkų dalyvavimą doktorantų rengime bei daktaro disertacijų gynime, ap-

nounced in Salzburg seminar in February, 2005 and also the final report “Doctoral Programmes for the Knowledge Society” presented in October, 2005 (European University Association, 2005). The report emphasises that “the quality of doctoral studies depends greatly on supervision of PhD students” (European University Association, 2005 p. 21), stressing not formal supervisors’ status, but their readiness to direct PhD students. The authors of the report state that in many European countries most doctoral students are supervised by researchers having full-time positions at university, being awarded PhD degree and professors or associate professors academic title. They consider that it is necessary to introduce a compulsory training for supervisors on how to supervise PhD students. Directed to quality of process and recommend to inform the doctoral study committee about a PhD student’s progress once per every half a year or a year.

Although in many European countries the number of PhD students is not determined, on average one supervisor supervises from four to six PhD students. The main focus of the report is on the quality of results. They indicate, that prior to the defence of the dissertation a PhD student must have published scientific articles in refereed research journals (by the way it is not specified that the journals must be included in ISI list or international data bases). The number of publications varies from one to five, depending on a country. A dissertation is reviewed by two or three reviewers. The authors of the report suggest that at least one of the committee members would be from another country. The costs are higher, but according to the authors opinion this could contribute to the quality improvement of doctoral dissertations. The other quality improvement factors are international mobility of PhD students and joint doctoral studies. There is a debate on the introduction of the “Doctor Europaeus” degree, although with a certain reservation.

As it is obvious, the European University Association relates improvement of quality in doctoral studies mostly with the process quality (training of supervisors, regular reports on achieved progress, international mobility of PhD students and joint doctoral studies) and outputs quality (scientific publications, international reviewing of dissertations and representation in defence committees) factors. It seems like 2005 *Bergen Communiqué* provisions “to direct towards results” and “avoid too detailed regulation” have not made an impact on Lithuanian educational policy in the area of doctoral studies. The Minister of Education and Science of Lithuania has signed *Bergen Communiqué* and qualification requirements, discussed at the beginning of the paper with equal success. One can speculate, whether the opinion presented by the European University Association and decisions approved in London meeting (2007), which has already taken place, will change such position.

sunkina galimybes siekti proceso, o tuo pačiu ir rezultato kokybės.

3. Bolonijos procese dalyvaujančių šalių ministrų komunikatuose ir Europos universitetų asociacijos išvadoje akcentuojama priešinga tendencija – doktorantūros studijų proceso ir rezultatų kokybės gerinimas.

4. Straipsnyje atlikta dokumentų analizė leidžia prognozuoti, kad dabartinė Lietuvos aukštojo mokslo politika iš esmės nepagerins doktorantūros studijų kokybės, o ir toliau išliks tokia pati, ilgainiui ims vis labiau disponuoti su Bolonijos proceso nuostatomis.

CONCLUSIONS

1. Aiming at ensuring the quality of doctoral studies Lithuanian higher education policy makers are constantly tightening requirements for the quality of initial conditions, meanwhile the attention focused on the quality of process and outputs is not changing or is even slightly decreasing.

2. Fewer talented students choose doctoral studies due to financial, demographic and other factors; and the workload for science researchers, who are potential participants of doctoral process, is constantly increasing. Therefore, educational policy makers aggravate the opportunities to seek quality of initial conditions and limit possibilities for the researchers to participate in PhD students' training and their doctoral dissertation defence and discourage from striving for quality of process and quality of outputs at the same time.

3. The opposite trend is emphasized in the Communiqués of the Ministers of Bologna Process member states and the European University Association – orientation towards improvement of doctoral study process quality and outputs quality.

4. The accomplished analysis allows forecasting, that Lithuanian higher education policy implemented currently will not improve the quality of doctoral studies, but, in time will increasingly discord with the provisions of Bologna Process.

LITERATŪRA / REFERENCES

European University Association (2005). *Doctoral Programmes for the European Knowledge Society. Report on the EUA Doctoral Programmes Project*. Internetinis adresas: http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Doctoral_Programmes_Project_Report.1129278878120.pdf. Puslapis aplankytas 2007 m. sausio 10 d.

Informacinis biuletenis. Vilniaus universiteto administracijos ir Senato leidinys (2003). *Pedagoginio ir mokslo personalo atlyginimai nuo 2003 m. rugsėjo 1 d. Nr. 15, 2003 m. rugsėjo 22 d.*

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2004). *Lietuvos švietimas 2004*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras (2003) Įsakymas Nr. 879 „Dėl tarybų daktaro disertacijoms ginti narių, doktorantų mokslinių vadovų, konsultantų, disertacijų oponentų ir kitų mokslininkų, kurie nurodomi sąrašuose siekiant įgyti doktorantūros teisę, kvalifikacinių reikalavimų patvirtinimo“. 2003 m. birželio 24 d. // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 69–3146.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras (2006) Įsakymas Nr. ISAK – 625 „Dėl tarybų daktaro disertacijoms ginti narių, doktorantų mokslinių vadovų, konsultantų, disertacijų oponentų ir kitų mokslininkų, kurie nurodomi sąrašuose siekiant įgyti doktorantūros teisę, kvalifikacinių reikalavimų patvirtinimo“. 2006 m. kovo 31 d. // *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 39–1422.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2001) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 11 d. nutarimas Nr. 897 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 14 d. nutarimo Nr. 908 redakcija) // *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 63–2281.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2002) Nutarimas Nr. 908 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 11 d. nutarimo Nr. 897 „Dėl doktorantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo ir su juo susijusių Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų pakeitimo“. 2002 m. birželio 14 d. // *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 60–2469.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2003) Nutarimas Nr. 234 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. liepos 11 d. nutarimo Nr. 897 „Dėl doktorantūros nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. 2003 m. vasario 14 d. // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 17–739.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2003) Nutarimas Nr. 828 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 23 d. nutarimo Nr. 483 „Dėl mokslo ir studijų institucijų mokslo darbuotojų ir pedagogų darbo apmokėjimo“. 2003 m. birželio 25 d. // *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 61–2808.

McGinn N. F. and Borden A. M. (1985). *Framing Questions, Constructing Answers: Linking Research with Education Policy for Developing Countries*. Harvard: Harvard Institute for International Development.

OECD (2004). *Education at a Glance*. Paris: OECD Publications.
Realising the European Higher Education area. Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003. Conference of Ministers responsible for Higher Education (2003). Internetinis adresas: http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/OFFDOC_BP_Berlin_communique_final.1066741468366.pdf. Puslapis aplankytas 2006 m. gruodžio 5 d.

Statistikos departamentas (2006). *Lietuvos švietimas 2005*. Vilnius: Statistikos departamentas.

Statistikos departamentas (2007). *Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal ekonomikos sektorius, darbuotojų kategorijas ir lytį*. Internetinis adresas: <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1325>. Puslapis aplankytas 2007 m. sausio 24 d.

The European Higher Education Area - Achieving the Goals. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen, 19-20 May 2005. Conference of Ministers responsible for Higher Education (2005). Internetinis adresas: http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf. Puslapis aplankytas 2006 m. gruodžio 10 d.

*[teikta 2007 m. sausio mėn.
 Delivered 2007 January]*

RIMANTAS ŽELVYS
 Vilniaus pedagoginio universiteto
 Mokslo prorektorius
 Mokslinių interesų kryptys:
 švietimo politika, švietimo vadyba,
 švietimo reformos,
 švietimo kokybė, aukštojo mokslo raida.

Vilniaus pedagoginis universitetas

Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania

RIMANTAS ŽELVYS
 Vilnius Pedagogical University
 Vice-rector for Research
 Research interests:
 policy of education, management of education,
 educational reforms, quality of education,
 development of higher education.

Vilnius Pedagogical University